

GYÓGYSZERÉSZETTÖRTÉNETI KÖZLEMÉNYEK

Gyógyszerészet 43. 164–166. 1999.

Somogyi Rezső
1828–1907

3000

† Dr. Kirilly Dezső és dr. dr. h. c. Zalai Károly

1. ábra. Somogyi Rezső (1828–1907) kiskvárdai gyógyszerész, 48-as honvéd főhadnagy, minden közművelődési ügy nagyműveltségű, lelkes harcosa

Somogyi Rezső 1828. november 22-én született Kiskvárdán, ahová édesapja *Somogyi János* a múlt század elején a Felvidékről (Szepességből) telepedett át. Az általa alapított első kiskvárdai patika, az „Arany Oroszlán” gyógyszerertár 1907-ig a család vezetése alatt működött.

Somogyi Rezső (akkor még Somogyi Rudolf néven) középiskoláit Kassán végezte, 1848-ban Pozsonyban a Jogakadémián tanult, majd a szabadságharc után a bécsi egyetemen szerzett gyógyszerészi diplomát.

1848. márciusában ülésezett Pozsonyban az utolsó rendi országgyűlés. Történelmi értékű az a hazafias érzülettel áthatott levél, melyben Somogyi Rezső – akkor Pozsonyban tanuló „jurátus” – tanúként részletesen beszámolt arról, hogy 1848. március idusán hogyan fogadták

Pozsony „háromféle polgárai” a bécsi forradalmi híreket és Kossuth ezeket követő fellépését.

Részletek a Pozsonyból 1848. március 14-én szüleikhez írt levélből:

„Honunk legérdekesebb városába lakom jelenleg, és kész az alkalom az országos nevezetes események tudására mindjárt melegébe. ...Bétsbe a lázadás kitért... Most este érkezett gőzös Bétsből, mely fehér lobogóval feldíszítve, ágyú dörgések közt hozta meg a pozsonyiaknak a bétsiekre nézve kedvező hírt...

Ezen események nagy hatással voltak hazánkra is. Mára egy kerületi ülés volt kitérve... de Kossuth megtudván a telegraff nyomán a bétsi eseményeket, nyomban felkelt indítványával. A gyűlésen jelen voltam; szavait így kezdé: A múlt éjjel Bétsben polgári vér folyt... Metternich miniszteriuma megbukott – ekkor vagy egy negyed óráig a legnagyobb öröm, éljenzés történt, magok a nők kendőiket lombozván éljeneztek. Kossuth ezen beszédjében azt indítványozá, hogy rögtön menjenek a rendek a Nádorhoz, kérvén őt, hogy tartson a fő rendeknél országos ülést...

Ma 4 órakor összesereglett a sétányon százakra menő ifjúság és ezret meghaladó polgárság. A jurátusok a sétatér ülőkéire állván néhányan beszédet tartottak a kevert sereglethez. Egy német nyelven is beszélt a néphez...

(Este 10 órakor). Most tértünk haza. A polgárság egytől egyig fénybe öltözve a jurátusokkal egyesülten fáklyászenét adtak Kossuthnak, a szabadság szent örzeitől hevítve. Remek és kebelindító látvány volt az egész. Háromféle polgárai Pozsonynak, sok magányemberek, diákok, jurátusok összesen felül 1000-nél, mind fáklyával, a sétatér hosszában fáklyákkal négyoszóget képeztek, a közepet a polgári egyenruhás zenekar, több magányos zenésszel és cigányokkal egyesülten, azután 4 nemzeti nagy lobogó körülvéve kivont kardos fiatalokkal, foglalta...”

A forradalmi események gyorsan fejlődtek. A szabadságharc kitörésekor Somogyi Rezső tanulmányait megszakítva hazautazott. A szabadságeszmék erősödésének és Kossuth nemzetet felrázó beszédeinek hatására a forradalom oldalára állt. Az őt féltő szüleinek akarata ellenére a kiskvárdai várból (amelyet annak idején szülei a közbirtokosságtól béreltek) elszökött hazulról és csatlakozott a honvéd seregekhez. Katonai felszerelésének nagy részét (tishti atilla, csizma stb.) saját pénzén vásárolta meg.

A szabadságharcot mint főhadnagy végig küzdötte. Számos csatában vett részt, többek között a véres kápolnai ütközetben is. A magyar seregek állapotát, a vezetők (tisztikar) és a vezetettek (honvédek, közlegények) hangulatát, hazáját féltő aggodalommal figyelte, rögzítette

megfigyeléseit. A hadjárat egyik pihenője közben 1849. március 6-án Törökszentmiklósról szüleinek írt levelet. Ebben – miután leírja a Kassa alól indult, Egeren, Verpeléten, Mezőkövesden, Tiszafüreden, Poroszlón, Fegyverneken át vonuló honvéd sereg változó eredménnyel vívott csatáit, egészen a szolnoki győzelemig – drámai érzelemhullámokat keltve így kesereg:

„Sokat állottunk ki, de ezen szenvedés észrevehetetlen, mert szorult állapotunkban nem gondoltunk a fáradtságra, győzelemkor pedig mindent feledtet a lelkesedés. – Mindezek mellett az fáj, hogy fáradtságunk úgy jutalmaztatik, hogy Debreczenben a jó rokonok, bátyák, sógorok, és mindenemű komák igen bezárják egy érdemesebb fiatal embernek előrehaladási ajtaját, holmi protectionális fogásokkal...

Szegény hazám védelme milly silány kezekre van bízva némelly csapatoknál, fáj rá gondolnom. Se karakter, se tudomány, csak parancsoló szellem és haszonlesési vágy. Sajnos, de az egész magyar tábor demoralizálva van majdnem a tudatlan tisztek által, kik marakodnak és agyarkodnak egymásra szemtelenül a seregbeli közhonvédek láttára. Egy századosnak már kevés az állása és őrnagy akarna lenni, s így tovább. Ha vagy a Fővezérek erőlyes föllépése nem akadályozza a botrányt és nem rendezi a tisztekkel az egészet, vagy ha a jóisten nem segít a magyaron, akkor el fogjuk síralmasan mondani, hogy volt magyar. Nem magam érdekéből mondom, hogy hátra vagyok hagyva, hanem józan átlátásomból, és keserű előérzetből.

Isten áldja meg szülőimet, – legutolsó csepp vérem és minden szeretetem most a szegény, együgyű lakókkal telt magyar hazámé.

Somogyi Rezső. "

Somogyi Rezső a szabadságharc tragikus bukása után, a megtorlásokat elkerülendő, hosszabb ideig más országtájakon (a felső Tisza vidékén, majd Derecskén) bujdosott, míg néhány jóindulatú megyei funkcionárius segítségével végre hazatérhetett. A politikai körülmények miatt korábbi pályaválasztási elképzelései (katona, orvos, gazd. bérlő, megyei vagy országos közhivatal tisztség-víselője) leszűkültek és a családi hagyományokat követve a gyógyszerészi pálya mellett döntött. Beiratkozott a bécsi egyetemre és ott szerezte meg gyógyszerészi oklevelét. 1852-ben átvette apja gyógyszerárának vezetését. A következő évtizedekben a megyei főorvosok és egyéb felügyeleti szervek is mindig nagy elismeréssel nyilatkoztak Somogyi Rezső magas szakmai színvonalú és humánus gyógyszerészi működéséről.

A Bach korszakban a helyi adminisztrációt fékező ellenállás egyik szervezője volt. Politikai állásfoglalásának egyik kifejezéséként a németes hangzású Rudolf keresztnevet ekkor változtatta Rezsőre.

Somogyi Rezső működésének nagyobb része arra az időre esett, amikor Kiszvárd a lassú életű faluból, illetőleg mezővárosból, a kiegyezés utáni gyorsabb ütemet követve, várossá kezdett fejlődni. Ebben az átalakulásban jelentős munkát végzett Somogyi Rezső. Az átlagosnál jóval nagyobb intelligenciája, szervező munkája felrázta a

közönyöseket; minden haladó új gondolat iránti fogékonysága új életet vitt a vidéki városka lassú vérkeringésébe. Működése évtizedeken keresztül hatott Kiszvárd társadalmában, intézményeiben, testületeiben.

Különösen a *hazafias szellemű nevelésügy* foglalkoztatta erősen. Amikor még a szabad tanítás fogalma ismeretlen volt, a hetvenes években, haladó pedagógusokkal és más iskolázott barátaival együttműködve valóságos szabad liceumot teremtett. Több éven át hétről-hétre egybegyűltek a felnőttek a régi közbirtokossági iskolában, ahol népszerű történelmi, társadalomtudományi, fizikai előadásokat tartottak részükre... Ugyanekkor agítált az állami elemi iskola felállítás mellett. Ő volt a kiszvárdai állami elemi iskola létesítője és első gondnoksági elnöke (1925-ben az állami iskola 50 éves jubileuma alkalmából emléktáblát helyeztek el az iskola falára Kiszvárd közönségének elismeréseként, megemlékezvén Somogyi Rezsőnek, mint a „népnevelés lelkes barátjának” kulturális tevékenységéről). Résztvett a századfordulón megnyílt polgári fiú-iskola megszervezésében is; az iskola részére ingyen telket adományozott.

Amíg kora és betegsége engedte, aktív részt vállalt a városi és a megyei közéletben. Éveken át volt a Kiszvárdi Kaszinó elnöke, amely ebben az időben a polgárság haladó szellemű gyűjtőhelye és egyben kulturális bázisa volt. Alapszabályában mondta ki, hogy nyitva áll „polgári helyzetének különbségére nem tekintve” minden rendű és származású, jó erkölcsű, magasabb műveltségre törekvő ember előtt.

Jelentős *régészeti tevékenysége* is; ezt több tanulmánya is bizonyítja. Több éven át szorgalmasan és szakértelemmel gyűjtött, egész Szabolcs megyére kiterjedő régészeti leleteket tartalmazó értékes gyűjteményét a Nyíregyházi Múzeumnak adományozta. Mintegy száz bronzkori leletet is tartalmazó gyűjteményéről az „Archeológiai Értésítő” is beszámolt.

A *szabolcsi gyümölcsstermesztés*, fajtanemesítés színvonalának emelése ügyében levelezésben, tapasztalatcserében állt kora sok kiváló növénynevelő tudásával, így a keszthelyi Gazdasági Akadémia tanáraival, sőt jeles külföldi gyümölcsstermesztő szakemberekkel is. A városi és a nagy Tisza-parti gyümölcsös kertjében különösen a szabolcsi talaj- és éghajlati viszonyoknak megfelelő almafajták meghonosítására törekedett.

A *kiszvárdai vár kultúrájának ápolása* Somogyi Rezsőnek mindig kedves törekvése volt. A vár területét – továbbbi pusztulásának, kővei széthordásának megakadályozása céljából – a közbirtokosság a múlt század derekán a Somogyi családnak adta bérbe. Komoly anyagi áldozatot vállalva Somogyi Rezső is résztvett a vár első állagmegóvási munkálataiban, belső terének és környezetének rendezésében, gyümölcsfákkal való betelepítésében. Szorgalmazta a vár és környéke pihenő és művelődési helyé fejlesztését. Elképzelése csak a következő évszázadban vált valóra.

Somogyi Rezső rendkívül nagyműveltségű ember, valóságos polihisztor volt. Öt nyelven (klasszikus és modern nyelveken) beszélt és írt. Régi iratok is mint „*nagyműveltségű tollforgató gyógyszerésztől*” emlékeznek

meg róla. Tudományos irodalmi tevékenységet is kifejtett. Sajnos ez az anyag – nagyrészt kéziratok – a két világháború viharában (családi költözködések, átvonuló hadseregek pusztításai) megsemmisültek. *A Millennium alkalmából megírta Kisvárdai monográfiáját.* Megírta Kisvárdai korrajzát a XIX. század első feléről, hűen jellemezve az akkori korszellemet, társadalmi, gazdasági viszonyokat. Évente jelentős összeget fordított könyvtára gyarapítására. Sok száz kötetes könyvtárából halála után 14 ládára való könyvet a család átadott a Kassai Múzeumnak.

A szabadságharc félévszázados (egyben születésének 70. éves) évfordulója alkalmából Kisvárdai közösségtől, tisztelőitől Zala György budai várbeli szabadságszobrának márványtömbre állított kicsinyített bronzszobrát kapta ajándékba (e bronzszobrot dédunokája ma is becses emlékként őrzi otthonában).

Kisvárdai közössége, tisztelete jeléül, *utcát nevezett el Somogyi Rezsőről.* A második világháborút követő társadalmi kataklizmában az utcát „átkeresztelték”. Ma már azonban a régi patika-telek mellett elhaladó utca *ismét a „Somogyi Rezső utca”* nevet viseli.

A Kossuth Lajos turini sírjáról származó néhány bábérlevelet és száraz virágot a 48-as gyűjteményével együtt kegyelettel őrizte. Ezeket idős korában az Aradi Múzeumnak adományozta.

Élete későbbi éveiben *Somogyi Rezső volt Kisvárdán az utolsó 48-as honvéd.* Nagy szeretet és tisztelet övezte. A város iskoláinak diákjai március 15-i ünnepségeik keretében minden évben felkeresték otthonában, felköszöntötték, hazafias dalokat énekeltek és tisztelgetek előtte.

Utolsó kívánsága volt, hogy féltve őrzött *régi kis honvéd atilláját koporsójában helyezték melléje.* Így is történt. A halál 1907. október 6-án – éppen a szabadságharc leverésének szomorú emlékeztető évfordulóján – szőlőtáta el az élők sorából...

A kisvárdai régi temetőben van eltemetve. *Sírelmének felirata tömören így fogalmaz:*

„Itt nyugszik * SOMOGYI REZSŐ * okl. gyógyszerész * nyug. 48-as honvédfőhadnagy * született: 1827. nov. 17. * meghalt: 1907. okt. 6.

Míg élt e hant alatt nyugodó szív

Hőn dobogott a hazáért, kultúráért,

Lelkéhez nőtt véreiert.

Kik áldva áldják

Soha el nem múló emlékét.”

Somogyi Rezső életében a haza, az ország szeretete egybeolvadt a szűkebb pátria, a szülőváros, a lakóhely tettekre ösztönző szeretetével.

Életével bizonyította, hogy a hazáért nemcsak meghalni, hanem a honban továbbélők javára dolgozni is dicsőséges és az utódok hálijára méltó dolog. Megértette a kor követelményeit. Szűkebb gyógyszerészeti szakmai munkájában és széleskörű társadalmi tevékenységében egyaránt példát mutatott.

Személyisége és egész életútja méltó arra, hogy a magyar polgári forradalom és szabadságharc 150 éves évfordulóján megemlékezzünk róla és tisztelettel fejet hajtsunk emléke előtt.

Megjegyzés:

1. Somogyi Rezső életútjának leírását és jellemzését hiteles dokumentumok, családi levelek, vele együtt élt kortársak megemlékezései alapján dr. Kirilly Dezső, Somogyi Rezső dédunokája állította össze.

2. A levéldízetek az eredeti szöveg szerintiék és a múlt századelő helyesírási szabályait követik.

D. Kirilly and K. Zalai: *Somogyi Rezső (1828–1907)*

Dr. dr. h. c. Zalai Károly, Budapest, Újpesti rakpart 11. – 1137

Gyógyszerészek nyomában...

DR. AUGUSZTIN BÉLA

(1877–1954)

1877. október 29-én született Boksabányán. 1899-ben szerzett oklevelet Budapesten. Dr. Deér Endre gyógyszerértárában dolgozott, majd Bernben Tschirch professzor intézetében folytatta növényteni ismereteinek bővítését. 1904-ben a paprika anatómiájáról készített értekezésével doktori fokozatot szerzett. Hazatérése után 1913-ban a Kísérletügyi Intézmények vegyészének nevezték ki. 1915-ben megszervezte a Gyógynövény-kísérleti Állomást. Ettől kezdve munkássága szorosan összekapcsolódott a hazai gyógynövényüggyel. Tagja volt az V. Kiadású Magyar Gyógyszerkönyv szerkesztőbizottságának, valamint számos hazai és külföldi társaságnak. Munkásságát sok kitüntetéssel ismerték el, köztük a francia állam a „Beesülétrend” lovagkeresztjével. 1954. december 31-én Budapesten hunyt el.

(Gyógyszerésztörténeli naptár – '99. március
Solvay Pharma Kft. kiadása)